

45^e WEMAL-nieuwsflits

7 februari 2022

Lieve WEMAL-vrienden,

Op 1 februari is het Jaar van de Tijger volgens de Chinese kalender begonnen. Dit sterrenbeeld staat symbool voor moed, kracht en uithoudingsvermogen.

In Chinese volksverhalen staat de tijger voor alles wat goed en sterk is. Hij beschermt de goede mensen, verslaat de slechteriken en verjaagt kwade invloeden. In de Chinese volksgeneeskunst werd

het gebruik van tijgerafbeeldingen en -lichaamsdelen beschouwd als een probaat middel om allerlei ziektes te genezen. Zo herinner ik mij nog heel goed hoe mijn vader het Chinese karakter voor tijger met een dikke zwarte viltstift op de opgezwollen wang van een van mijn broertjes kalligrafeerde om de pijn te verdrijven. De Chinese benaming voor bof (een virale ziekte waarbij de speekselklier bij het oor ontstoken raakt en opzwellt) is namelijk 'varkenskophuid'. Zoals de tijger het varken verslindt, zo zal de kalligrafie van de tijger de varkenskopandoening verdrijven.

Laten we dit Tijgerjaar daarom hoopvol verwelkomen. Ik wens jullie van harte een gezond en creatief jaar toe. Volgens mijn Coronadashboard gaat het langzaam maar zeker de goede kant op en durf ik weer stiekempjes plannen te maken voor nieuwe WEMAL-activiteiten. We houden jullie op de hoogte.

Hartelijke groeten,

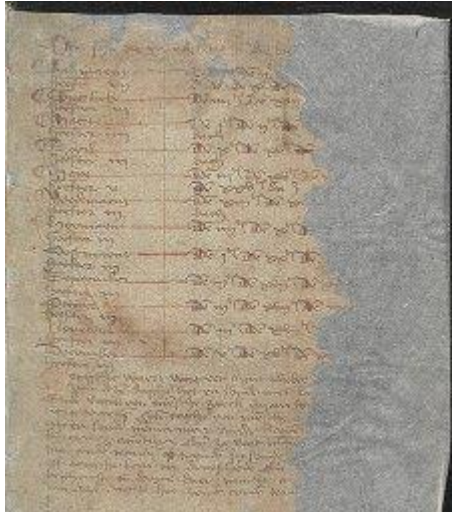
Orlanda

Afgeronde projecten

Handschrift Hattem C5 online

In 2010 begon een enthousiaste groep WEMAL-transcribenten (Willem van Bentum, Katty de Bundel, Edith Claessens, Marjon van Diepen, An Faems, Dirk Geirnaert, Maartje van Iersel, Frederiekje de Jongh, Andrea van Leerdam, Hans Rijns, Gerrit Verbeek, Moniek Vis, Sacha Voogd

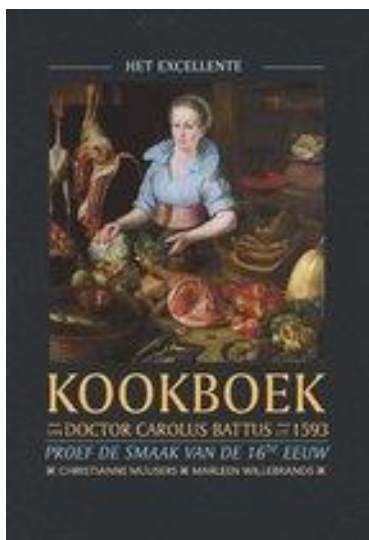
en Noor de Witt Hamer) aan de diplomatische transcriptie van Handschrift Hattem C5, een compilatie van voornamelijk Middelnederlandse artesteksten, aangevuld met een aanzienlijk deel Middelfrans en wat Latijn.

De editie is inmiddels voor iedereen online raadpleegbaar. Kijk ook eens op <https://hattem.huylgens.knaw.nl/edition/> en bewonder het resultaat! Verder is de editie ook beschikbaar via de [Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren](#) (DBNL) en de [website van het Instituut voor de Nederlandse Taal](#) (olim: Instituut voor Nederlandse Lexicologie).

Meewerken aan uitgave van een medisch receptenboek?

Andrea van Leerdam is benaderd door het Regionaal Archief Zutphen om mee te werken aan een project waarin ook hulp van andere WEMAL-leden heel welkom zou zijn: de uitgave van een handschrift met medische recepten verzameld door Christina Poppincks in 1613 (zie voor meer informatie de bijlage). Interesse? Neem dan contact op met Andrea van Leerdam: a.e.vanleerdam@uu.nl.

Vers van de pers

Het Excellente Kookboek

Van WEMAL-lid Christianne Muusers en Marleen Willebrands verscheen onlangs *Het excellente kookboek van doctor Carolus Battus uit 1593. Proef de smaak van de 16^e eeuw*. Een lange titel die de inhoud van het boek goed dekt, aldus Christianne. Het *Excellente kookboek* van doctor Carolus Battus verscheen in 1593 te Dordrecht als afsluiting van een medisch werk. Het is het eerste gedrukte kookboek in de Republiek. De verzameling van zo'n driehonderd recepten laat de veranderende keuken zien van de late

middeleeuwen naar de moderne tijd. Christianne Muusers en Marleen Willebrands hebben het historische kookboek hertaald in modern Nederlands. Zij geven bovendien uitgebreide achtergrondinformatie over Battus, zijn gezondheidsleer, de keukeninrichting en Battus' kookkunst. Ruim dertig bewerkte recepten brengen de smaak van het verleden op uw bord. Zin gekregen om dit boek te recenseren? Neem dan contact op met Christianne Muusers voor een recensie-exemplaar.

Een middeleeuwse vraagbaak. De Artes-Lucidarius in het Londense handschrift (British Library, ms. add. 10286)

"Vermakelijk overzicht van een verdwenen wereld vol wonderen", kopte [De Volkskrant](#) naar aanleiding van het verschijnen van *Een middeleeuwse vraagbaak. De Artes-Lucidarius in het Londense handschrift (British Library, ms. add. 10286)*, deel 9 in de reeks *Artesliteratuur in de Nederlanden. Lucidarius*-teksten zijn teksten die direct of indirect teruggaan op het Latijnse *Elucidarium*. In de Middelnederlandse *Artes-Lucidarius* in het Londense handschrift stelt een leerling ruim 150 vragen aan zijn leermeester. Anders dan in het *Elucidarium* beperken de vragen zich niet tot het domein van de theologie, zij lopen uiteen van "was God helemaal alleen toen hij de wereld schiep?" tot "hoe ontstaat een aardbeving?". De leermeester geeft vervolgens op alle vragen uitgebreid antwoord. WEMAL-leden Nolanda Klunder en Ludo Jongen geven middels deze eerste kritische editie van de enige compleet overgeleverde Middelnederlandse *Lucidarius*-tekst een inkijkje in de middeleeuwse denkwereld. Dit inkijkje is bovendien voorzien van een hertaling in modern Nederlands en een toelichting in de voetnoten. Zie voor de uitgebreide recensie in *Kleio* de bijlage.

Corpus Middelnederlands

Dirk Geirnaert vraagt graag jouw aandacht voor het volgende: ook vers van de pers zijn de artesaanvullingen op het digitale [Corpus Middelnederlands](#). Het Corpus Middelnederlands is een verzameling rijm- en prozateksten in het Middelnederlands uit de

/instituut voor
de Nederlandse
taal/

periode 1300-1550. De voornaamste bron van het Corpus zijn de rijm- en prozateksten van de cd-rom Middelnederlands (1998). De teksten op de cd-rom die van het Corpus Gysseling kwamen, zijn niet in dit corpus opgenomen, maar in het [Corpus Gysseling](#).

In versie 2.0 van het Corpus Middelnederlands is aan deze bronteksten een aantal artesteksten toegevoegd, non-fictionele teksten die op een praktische manier informatie geven over wetenschap, gezondheid en techniek. Hiertoe behoren onder meer het Hattemse handschrift (C5) en *Van der proprieteyten der dinghen* van Bartholomeus Anglicus – beide uitgegeven en ter beschikking gesteld door WEMAL – en de *Circa instans* en de *Trotula*. Het Corpus Middelnederlands is samengesteld op basis van overwegend kritische tekstedities en wordt op termijn verrijkt met woordsoort en lemma om het beter doorzoekbaar te maken.

Zelf aan de slag met het Corpus Middelnederlands? Maak dan gebruik van de INT-zoekapplicatie:

- ga naar de site (www.ivdnt.org) en klik daar op 'Historisch Nederlands';
- klik bij 'Corpus Middelnederlands' (het groene blok) op 'meer weten over het corpus' en je komt bij de knop 'zoeken in het Corpus Middelnederlands' waarmee je de zoekapplicatie opent:

Corpus Middelnederlands INT More Historical Dutch About Help

Search Explore

Search for ...

Simple Extended Expert

Word

Word

Case- and diacritics-sensitive

Filter search by ...

Date Text type Title and author

Words in title

Words in title

Author

Author

Selected subcorpus:
Total documents: 371 (100%)
Total tokens: 10,521,505 (100%)

Search Reset History

- wanneer je bij 'Search for ...' de optie 'extended' kiest, dan kun je op auteurs en titels, op datering en op teksttype (b.v. artes) gaan zoeken;
- wanneer je bij 'Filter search by ...' de optie 'Title and author' kiest, dan krijg je alle 20 Middelnederlandse teksten uit Hattem bij elkaar wanneer je bij 'Words in title' 'Hattem*' intikt (inclusief sterretje):

Results for: documents where Words in title: Hattem*

Document	Date
Hattem-01. 43 Kivade dagen / Esdras-prognose by unknown	1401-1500
Hattem-02. Prozavertaling 'Secreta Secretorum' by unknown	1401-1500
Hattem-03. Diverse teksten, vni. Latijn by unknown	1401-1500
Hattem-05. Wijnrecepten / Medisch handboek by unknown	1401-1500
Hattem-06. Alchemistische en technische recepten by unknown	1401-1500
Hattem-07. Traktaat over edele metalen by unknown	1401-1500
Hattem-08. Kunstboek by unknown	1401-1500
Hattem-09. Fibelotomie, laatste bladzijde Latijn by unknown	1401-1500
Hattem-10. Pesttraktaat / Zalfrecepten / Chirurgie by unknown	1401-1500
Hattem-11. Chirurgische recepten / Ogentraktaat by unknown	1401-1500
Hattem-12. Arabische 'Herbarius' by unknown	1401-1500
Hattem-13. Traktaat over huisdieren by unknown	1401-1500
Hattem-14. Medisch handboek Avicenna Cap. 16 by unknown	1401-1500
Hattem-15. Medicinale wateren / Brandewijn by unknown	1401-1500
Hattem-16. Medisch handboek by unknown	1401-1500
Hattem-17. Diverse korte teksten, doorlopend by unknown	1401-1500
Hattem-19. Constantinus Africanus 'Vialis' by unknown	1401-1500
Hattem-20. Diverse korte teksten, doorlopend by unknown	1401-1500
Hattem-21. Grote collectie medische recepten by unknown	1401-1500
Hattem-22. Handschrift / Brandewijnrecept by unknown	1401-1500

Middeleeuwen in het nieuws

"Gingen Vlaardingers in de middeleeuwen gebukt onder malaria? 'We hebben een verkeerd beeld van toen'", kopte het AD op 20 april 2021. Er zijn sterke aanwijzingen dat malaria nadrukkelijk aanwezig was in Vlaardingen en andere waterrijke gebieden in Nederland, aldus Rachel Schats, universitair docent

Archeologie aan de Universiteit Leiden. Was de pest aanwezig in verschillende perioden, malaria was mogelijk echt een chronische ziekte. Aan de hand van skeletonderzoek probeert Rachel Schats een nauwkeuriger beeld van de gezondheid in de middeleeuwen te krijgen. Meer lezen? Klik [hier](#). (Foto: Rachel Schats)

Oproep

Spreek jij binnenkort over een artes-gerelateerd onderwerp? Of verschijnt er een artes-gerelateerde publicatie van jouw hand? Meld het dan via j.e.wessel@law.leidenuniv.nl. We nemen het bericht graag mee in de Nieuwsflits.

Afmelden

Wil je de WEMAL-nieuwsflits niet meer ontvangen? Stuur dan een e-mail naar j.e.wessel@law.leidenuniv.nl.